

■ Eyzliq Loftus

Eyzliq Loftus BBC-nin ekranlaşdır-
dığı "Hərb və sülh" romanında yetim və
kasıb balaca Sonyanı canlandırmaq
üçün seçiləndə digər qəhrəmanlarla bir-
gə uzun bir yola çıxdığını bilirdi. Balaca
pişik kimi başqalarının kölgəsinə sığın-
mağı, hamı tərəfindən "təmiz bir çiçək"
kimi təqdim edilib günah təmizləyici ol-
mağı sınaqdan keçirən ingilis aktrisa:
"Tolstoyun qəhrəmanlarına layiqincə
həyat vermək çətinidir" - deyir. Təklifi
qəbul etmədən əvvəl bu romanı oxuma-
mışdımı?! Çətin olacağını bilmirdimi?!

Keyra Naytli gəlir. Mən o filmi izləyəndə
öz-özümə fikirləşdim ki, əgər Tolstoy bu
dövrde yaşasaydı, mütləq Keyra ilə ev-
lənərdi. Onun elə təbiəti də Annanın
ilə bir-bir eynidir. "Anna Karenina"-nın
həmin versiyasının möhtəşəm uğurunun
sirri məhz Tolstoyun həyatdan çəkib çı-
xardığı obrazın bir əsrdən də çox sonra
yenidən özünü, Keyranı tapmasındadır.
Yəni, bu qədər dəbdəbə Tolstoyun qü-
drətli hekayəsinə, qüsursuz qəhrəmanla-
rına nəsə əlavə etmir. Bu mənim nəzə-
rimdə film şirkətlərinin öz aralarındakı
nümayişdir".

Keyranın aktyorluğu teatr məktəbin-
də də müzakirə olunubmuş: "Debatda
Conat İqker adlı bir tənqidçi vardı. Bu rol
haqqında mənim fikirlərimi təsdiqləyər-
ək danışırdı. İqker dedi ki, biz Keyranın
yaratdığı Annaya kimi Tolstoyun qəhrə-
manına üreyimiz ağrıyaraq, yanaşmışıq.
Halbuki aktrisa Tolstoyun qadını nə qə-
dər amansızlıqla qəmçilədiyini var gücü
ilə oxucuya da, ədəbiyyatçılara da ötür-
dü. Belə bir qəhrəmanı bu günün müəl-
lifləri yaratsa, "mazoxist" damğası ye-
yer. Amma Tolstoy bu dözülməz əzablar
qarşısında Annanı sındırdıqdan sonra,
sanki onun ruhunu əzizləyir. Əslində,
bunun özü belə nə qədər həyatidir. Cə-
miyyətdə mövcud olarkən, insanların di-
dib, parçalamaq istədikləri qəhrəmanlar

əhəmiyyətli obraz yaratmayıb. Sadəcə
romanın formatına uyğun olaraq, hədi-
sələri bir neçə obraz üzərində mərkəz-
ləşdirib. Sonya, bəlkə də, romanın müəl-
lif tərəfindən ən kobud münasibət görən
qəhrəmandır. Yetim, kasıb, himayəsində
olduğu ailənin mənfəətləri naminə hər
cür fədakarlıq etməsi gözənilən, hər
zaman günahkar elan edilən bir qızıdır.
Tolstoy onu nəinki bunlarla hətta sevgi
sirri ilə də sınayır. Bəli, onun bütün qəhrə-
manları eniş-yoxuşlar görür. Amma
qadın qəhrəmanlarına qarşı Tolstoy,
sanki, daha qəddar, amansızdır. Mən
bunu sadəcə Sonya üzərindən iddia et-
mirəm. Annanı, Nataşanı, Maşanı, Son-
yanı və digər qadın obrazları Tolstoy ol-
mazın duyğularla sınağa çəkir. Sonya
ailəsini və Nikolayı itirdiyi üçün nə qə-
dər bədbəxt bir obraz təsiri başlaşırsa,
Nataşa da mənfəətli və riyakar vədlərin
qurbanı kimi bir o qədər bədbəxtədir. Qa-
dınlar nəinki öz duyğularının, seçimləri-
nin nəticələri ilə mübarizə aparır, hətta
kişilərin güc və iqtidar mübarizələrinin
də alətinə çevrilirlər".

Rusiya və Litvadakı xüsusi məkan-
larda aparılan altı aylıq çəkilişlərdən
sonra gələn bir film təklifi ilə Eyzliq psi-
xoloji boşluğa düşür. Şimali İrlandiyada
qardaşını müdafiə etmək üçün öz həya-
tını fəda edən bir qadının hekayəsinə

Qadınlara qənimti Tolstoy

"Əlbəttə, oxumuşdum. Çətin ola-
cağını da bilirdim, çünki digər
şirkətlərdən fərqli olaraq, BBC
üçün işləmək hər zaman daha
məsuliyyətlidir. Sən əsrlər boyu
qorunması planlaşdırılan proyekt-
də oynayırsan. Amma ekranlaş-
dırılan belə romanların qəhrə-
manlarını canlandırmaq həqiqət-
dən çox çətinidir. Romanı oxuyan
milyonlarla insanın hərəsinin
beynində bir obraz var. Sən əl-
bəttə ki, onların hamısına oxşa-
ya bilməzsən. Amma ümumi
müsbət rəy almaq üçün həddin-
dən artıq əmək sərf etməlisən.
Hələ ki, Tolstoy kimi minillik
əzablarla yüklənmiş qəhrəman-
lar yaradan bir yazarın romanın-
dan kimisə canlandırmaq..."

Görüşdüyümüz məkanın lap
kündəki masalarından birində
onunla aktyorluğu və "Hərb və
sülh"ü müzakirə edirik: "Nə ədə-
biyyatda, nə kinematografiyada
heyranı olduğum kimsə yoxdur.
Özüm də sektorda hələ qısa za-
mandır olmağıma baxmayaraq,
danışmağa başlayanda kənar-
dan "bilmiş" kimi göründüyüm
üçün yaradıcı adamlardan bir
müddət sonra yoruluram. Niyəsə
belə bir ictimai rəy var ki, incə-
sənət adamlarında "tanınmışlıq"
xəstəliyi olur. Amma biri elə Tolstoy.
Onun adını niyə birinci çəkirim,
çünki həyatı tamamilə qavramanın,
onun tamhüquqlu sahibi olmağın
yolunu Tolstoy şüurlu şəkildə tapmışdı.
Mən Sonyanı canlandırandan sonra
Tolstoyun tərcümə olunmuş bütün
yaradıcılığını oxudum. Bilmirəm,
kiminsə diqqətini cəlb edib, ya yox.
Onun əzabdan keçmədən xoşbəxtliklə
mükafatlandırılmış qəhrə-
manı yoxdur. O hətta mənfəət, pulgir,
riyakar obrazları belə istəklərinə
nail olmaq üçün mütləq bədbəxtir".

Nigaranlıqla alınırı oxşalayır: "Bilir-
sən, mən xanım Selfrici də oynamışam.
O da mini serial idi və çox dəbdəbəli
bir kino idi. İndi BBC bütün "Hərb və
sülh"-lərə meydan oxuyacaq versiyası
ilə gəlir. İzleyici mütləq mənada
burada BBC-nin qüdrətini keyfiyyət,
sujet, texniki imkanlar və s. kimi
detallarda hiss edəcək. Amma qərar
verə bilmirəm ki, dünya ədəbiyyatının
pop starının buna ehtiyacı varmı?
Ya da "Hərb və sülh" daha təsir-
lidir, qüdrətlənir? Bu romanın qüdrəti,
ovsunu həyatın cah-cəlalından, dəbdə-
bəsindən könlü şəkildə imtina etmiş
bir yazarın qələmindən çıxmasındadır
bəlkə də. Ona görə "Hərb və sülh"-ün
ekran versiyaları proqnozlaşdırılan
uğuru qazanmır. Bir məsələyə də
diqqət çəkmək istəyirəm. "Anna
Karenina" deyəndə indi hamının
ağına Tolstoydan çox,

mübarizədə uduzduqdan sonra sa-
hiblənilir, əzizlənir, haqqında təəssüf
və saxta kədərli xətilər danışılır".

Müsahibə zamanı gözümdən qaç-
mayan detallı da oxucumla paylaşmaq
istəyirəm. Eyzliq indi Selfrici kimi yox,
Sonya kimi danışır. Düzdür, onun ak-
senti tamamilə fərqlidir: "Uzun hekayə-
lərin televiziyaya oturmağı ciddi məsələ-
dir. Məsələn, "Hərb və sülh" kimi nü-
müləri seriallaşdırmaq oxucunun bezmə-
si riskini gözə almaqdır. Amma məsələ
ondadır ki, Tolstoy romanı ilə bunu da
sığortalayırsınız. Necə ki, oxucu kimi
biz bu romanı hər dəfə maraqla oxuyuruq,
izləyici də eynilə. Sonyanı oynayan
sonra müəllimlərimlə söhbətimdə
dedim ki, dram dərslərində mütləq
Tolstoy romanları canlandırılmalıdır.
Dünya ədəbiyyatında, kinosunda
bundan daha öyrədici dram üslubu
yoxdur. Bəli, daha ağır dramlar da
var. Amma onlardan nəse öyrənmək
də çətinidir, duyğular əzabın çox
altında qalır. Bu oxucunu da, izləyici-
ni də yorur. Tolstoyun romanlarını
qadın aktyorlar xüsusilə oxumalıdır.
Bunlar tədris üçün "A" sinif materialları-
dır".

Romanı oxuyanda keçirdiyi duyğular-
ı da elə aktyorvari təsvir edir: "O vaxt
hamı kimi Sonya obrazına o qədər də
diqqət yetirməmişdim. Çəkilişlər
boyu başa düşdüm ki, Tolstoy bu
romanda az

canlandırmaq ona çox çətin gəlir.
Meneceri və film şirkəti ilə aparılan
danışıqlar fayda vermir: "Bu rolun
ifa etmədiyim üçün sonralar çox
peşman olacağımı dedilər. Bilmirəm.
Bu fədakar bir qadının real həyat
hekayəsi idi. Amma mən o altı ay
ərzində artıq Sonyaya çevrilmişdim.
Bunu ilk dəfə Cud Loudan (aktyor
"Anna Karenina"-da Annanın həyat
yoldaşını canlandırır - red.) eşidəndə
açığı xoş qarşılamamışdım. Çünki
biz aktyoruq, roldan-rola sürətlə
keçid almaq qabiliyyətimizlə seçilirik.
Amma həqiqətən Tolstoyun qəhrə-
manlarının təsirindən romanları
oxuyanda günlərlə çıxmaq olmur.
Mən isə on hekayədə yaşamışdım.
Sonyanın təlatümlü səhnələrini
canlandırarkən bəzən eyni səhnəni
iyirmi dəfə çəkməli olmuşuq.
Burada təvazökarlıqdan uzaq da
olsa, deməliyəm ki, bu qətiyyəni
mənim təcrübəsizliyimlə əlaqə-
dar deyil.

Aylarla Sonya kimi yaşamaq, da-
nışmaq, düşünmək, geyinmək, kə-
dərlənmək məni tamamilə dəyişmiş-
di. Məsələn, gündəlik arzular, qayğı-
larla bağlı belə fərqli düşünməyə
başladım. Bu təkəcə obraza öyrəşmək
məsələsi deyil. Serialda oynayanlar
onda hər yeni filmə cild dəyişdirmə-
li olardı. Ya da hər aktyor cəmi bir
serialda oynayırdı. Sadəcə bayaq
danışdığımız o abu-havanın ovsunu
məsələsi var. Tolstoyun qəhrəman-
larının duyğularını yaşadığıca,
canlandırdığıca, insan özününkülər-
dən utanır. Onların arzuları ilə
həyəcanlandıqca özünün dünyəvi
hərslərinə məttəl qalır. Onlar kimi
danışdıqca, dərinləşdikcə, sahib
olduqları əhəmiyyətsizləşir. Mən
Sonyadan sonra uzun müddət moda
ilə, reklam təklifləri ilə, tətillə
planları ilə maraqlanmadım. Məncə,
rejissorların da son dövrlər geri-
yə tarixə, ədəbiyyata qayıtmalarının
səbəbi məhz budur. Dövrün bayağı-
lığı, təkrarçılığı, duyğusuzluğu
sanki yaradıcılığı da öldürür. Bəzən
fantastik qiymətlərlə işləyən aktyorlar
belə filmi xilas edə bilmir. Ona görə,
artıq əlimə gələn hekayələri
diqqətlə oxuyuram. Həqiqətən
"Hərb və sülh"də rol almaq mənim
üçün illərlə qazandığım təcrübə və
biliklərə bərabər bir fürsət oldu.
Məsələn, mən bundan sonra Sonya
obrazının altında bir rolun əsla
oynamayacam". Çiyinlərini dardır:
"Məcbur deyiləm, bu rol seçimi
deyil, keyfiyyət seçimidir".

**Mənbə: "Guardian"
(10 yanvar 2016)**

*İngilis dilindən tərcümə etdi:
Elcan Salmanqızı*